

28. Фонди Кременецького краєзнавчого музею. ККМ – 2193 ТК – № 57.
29. Фонди Кременецького краєзнавчого музею. ТК – № 82.
30. Фонди Кременецького краєзнавчого музею. ТК – № 88.
31. Фонди Кременецького краєзнавчого музею. ТК – № 159.
32. Фонди Кременецького краєзнавчого музею. ТК – № 154
33. Фонди Кременецького краєзнавчого музею. ТК – № 180.

УДК 72.012.8 «20» (477.41)

В. О. ВОЛОШЕНКО
О. М. ВОЛОШЕНКО

ВИКОРИСТАННЯ ХУДОЖНЬОГО МЕТАЛУ В ІНТЕР'ЄРАХ ГРОМАДСЬКИХ БУДІВЕЛЬ МІСТА КИЄВА ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглянуто гармонійне використання художнього металу в інтер'єрі громадських споруд міста Києва другої половини ХХ ст. Висвітлено коротку характеристику художньо-декоративних творів з металу як елемента збагачення й наповнення загального образу предметно-просторового середовища.

Ключові слова: метал, декоративне панно, художньо-декоративний твір, ковка, чеканка, інтер'єр, громадські споруди.

В. А. ВОЛОШЕНКО
О. М. ВОЛОШЕНКО

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ХУДОЖЕСТВЕННОГО МЕТАЛЛА В ИНТЕРЬЕРЕ ОБЩЕСТВЕННЫХ ЗДАНИЙ ГОРОДА КИЕВА ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ ХХ ВЕКА

В статье рассмотрено гармоничное использование художественного металла в интерьере общественных зданий города Киева второй половины ХХ в. Дано краткую характеристику художественно-декоративных произведений из металла как элемента обогащения и наполнения общего образа предметно-пространственной среды.

Ключевые слова: металл, декоративное панно, художественно-декоративное произведение, ковка, чеканка, интерьер, общественные здания.

V. O. VOLOSHENKO
O. M. VOLOSHENKO

THE USE OF METAL ART IN THE INTERIORS OF PUBLIC BUILDINGS IN KYIV IN THE SECOND HALF OF TWENTIETH CENTURY

The article deals with the harmonious use of artistic metal in the interior of public buildings in Kyiv in the second half of the twentieth century. Briefly covers 60–70 years.

The role of artistically ornamental piece of metal in the interior of public buildings of the late twentieth century is determined.

The creative experience of decorative and applied arts masters that worked in artistic metal technic is generalized. Owing to this kind of art they created a special world filled with images that evoked both meditation and deep feeling that became the pride of the national culture. The works of artists were admired, argued that the Ukrainian decorative art is a phenomenon, an essential and integral part of the national art. Among the artists of that time, the most famous are : V. Borodaev

(portraits of Lenin and the heroes of the pioneers made for the Kiev Palace of Pioneers), A. Domnych (panel «Wave» – to store «Ocean» in Kyiv) O. Mylovzorov (composition of forged metal – to interior station «Korniichuk Prospekt» in Kiev Metro), V. Grigorov (panel « Kyiv» – to lobby in hotel « Kyiv»), O. S. Yerzhykovskiyi (panel – for the Palace of Culture of aircraft factory in Kyiv), L. Meshkova (grid – for a hotel «Rus» in Kyiv), A. Mylovzorov (partition – door – to lobby in Kyiv Philharmonic , and metal chandelier – for interior restaurant «Oaks» in Kyiv), N. Ponomarenko (panel «In a single family» – for interior Kyiv branch of the State Museum of Lenin), A. Gaydamak (metal reliefs – for hotel «Mir» in Kyiv).

Briefly covers the interior of public buildings: hotels, catering and trade services, culture and museums. For the decoration of these buildings metallic artworks as a decorative material were used. Among the works were selected as heavy and light delicate forms, which are characterized by dynamism and elegance pattern.

In the decorative and applied arts a large number of metals that have many technological and decorative properties were applied and used a variety of techniques and methods of human processing. While manufacturing the works of art the most widely spread casting, forging, stamping (embossing), engraving, tula and others. Metal artists knowing it carefully used them in creating their author works. They produced such works of art from metal as the reliefs, panels, gratings, partitions doors, chandelier and various decorative compositions. Skillfully were combined with metal other decorative materials - porcelain, monotonous and colored glass, wood. Widely were used such metals as copper, aluminum, iron (steel or cast iron), etc.

In the investigation was established that in the 60's was created entire series of thematically purely decorative works, which can be considered graphics of metal, in the late 60's retrievals of decorations technics, new images, ideas and themes led to the creation of metal artworks for the interior of public buildings, in the 70's artists used metal not only for flat panels and chandelier but also began to create three-dimensional decorative compositions.

In the article a brief description of art and decorative works of metal as element of enrichment and filling general image of object spatial environment is given. Their role in the creation of harmonic content of the apartment where each piece shows the best achievements of the past, interesting intersections of history, certain features and extraordinary kindness and generosity of the Ukrainian artists soul is defined.

Key words: metal, decorative panels, decorative art work, forging, chasing, interior, public buildings.

Починаючи з 60-х рр. ХХ ст., в Україні збільшується роль літератури і мистецтва у формуванні світогляду суспільства. Спостерігається характерна співдружність художників, скульпторів, архітекторів, що є однією з найвагоміших умов для комплексного вирішення містобудівельних завдань.

Розпочалася перебудова міст згідно з генеральними планами забудови та реконструкції. По-новому формувалась громадська забудова. Відповідно і створювався художній облік громадських споруд: готелів, закладів громадського харчування, громадсько-торгового обслуговування, кінотеатрів, палаців культури та ін. У свідомості людини образ міста формується та складається під враженням не тільки від екстер'єру громадських споруд, але й від їхнього інтер'єру. Особливо виділяється образна риса інтер'єру, а саме використання у їхньому оздобленні поєднання витворів монументального і декоративного мистецтва. Переважно це художньо-декоративні панно вільного контуру, що розташовані на площині стіни. Широко розповсюджені також барельєфи з кованого металу і різноманітні зображення з гнутого металу, виконані за участю художників по металу [7, с. 7].

Використання в інтер'єрі громадських споруд художнього металу має надзвичайно великий вплив на створення певних рис міського середовища, передусім історичних та культурних. Зрештою, витворам мистецтва відводиться велика роль, адже вони виконують у інтер'єрі важливі функції: знаково-інформаційну, просторово-орієнтаційну, образно-змістову, декоративну, естетичну, художньо-композиційну [9, с. 9], а також можуть викликати захоплення й задоволення.

Основні тенденції розвитку декоративно-прикладного мистецтва та художнього металу в інтер'єрі громадських споруд радянського періоду знайшли своє відображення у працях учених Г. Я. Скляренка [9], Н. Воронова [1], Л. Е. Жоголя [2; 3], І. Каракіса [5] та ін. Проте використання художнього металу в інтер'єрі громадських споруд другої половини ХХ ст. досліджено недостатньо.

Мета статті – визначення ролі художньо-декоративного твору з металу у інтер'єрі громадських споруд.

Для цього потрібно проаналізувати використання художньо-декоративних творів з металу в інтер'єрах громадських будівель другої половини ХХ ст.

Художній метал й художнє ковальство належать до одного із видів декоративно-прикладного мистецтва та народних промислів. Вони розвивалися у всіх народів за певними законами і ґрунтувалися на матеріалі, техніці, декоруванні, функції та ін.

Народні майстри володіли технікою кування, зварки, обточування, різки, полірування, пайки, гравірування, чорніння та ін. Знання саме цих прийомів дало сучасним майстрам по металу велику можливість виготовляти високохудожні твори. Крім того, вони винайшли нові прийоми обробки металу. Завдяки цьому поєднанню вони почали створювати різноманітні панно, ажурні перегородки, двері, світильники, що утворюють цілі комплекси для оздоблення інтер'єрів визначених приміщень.

На початку 60-х рр. ХХ ст. створено цілий ряд тематичних, суто декоративних витворів, які умовно можна вважати графікою з металу, оскільки в основі лежить рисунок, виконаний з гнутої стрічки металу. Товщина січення матеріалу надає виразності, соковитості графічній лінії, рисунок збагачується пластичними елементами, що надзвичайно посилює та підвищує декоративність твору [2, с. 160].

Крім традиційної кованої і чеканної міді, художники стали використовувати коване залізо. Основним фоном являлася стіна, а з гнутого й кованого заліза створювалась своєрідна металева графіка. Подібна техніка застосовувалась у декоративних ажурних панно.

У кінці 60-х рр. пошуки техніки обробки, нових образів, ідей і тем привели майстрів з металу до вирішення більш складних завдань – створення художніх робіт для інтер'єрів громадських споруд [2, с. 154–156]. Але тут метал здебільшого використовувався як декоративний матеріал.

Так, привертають увагу виразні металеві рельєфи 60-х рр., що були виконанні для Київського палацу піонерів. Знаходились твори (портрет В. І. Леніна, герої-піонери, автор В. Бородаєв) у Ленінській кімнаті, де було добре продумано кольорове вирішення інтер'єру [6, с. 78].

Інколи на площині стіни розміщувалися 3–5 панно, а подекуди вони займали всю площину стіни, наприклад, у магазині «Океан» в м. Києві. Тут інтерес викликали яскраві декоративні вставки в оформленні інтер'єру приміщення. Це цікаві вітражі і панно «Хвиля» (рис. 1), які виконав у техніці чеканки художник А. Домнич [2, с. 159].

Рис. 1. Панно «Хвиля» у магазині «Океан», м. Київ, худ. А. Домнич

Слід відзначити, що оздоблена листами фактурного металу стіна своєю холоднуватістю матеріалу викликала певну реакцію, а використання в інтер'єрі великого тематичного або орнаментального панно у металі також могло насторожувати. Такий прийом вимагав високої майстерності художника та майстра-виконавця, оскільки у панно з металу особливо яскраво виявлялися всі недоліки виконання композиції, зокрема виблискування матеріалу за рахунок заглиблення і випуклостей та фактури чеканки, що підкреслювали всі деталі рисунка [2, с. 168].

Не менш привабливі роботи художника О. Миловзорова формували своєрідний громадський інтер'єр на станції «Проспект Корнійчука» київського метрополітену. Яскраві композиції з кованого металу автора розташовувалися на стіні уздовж перону і зорозовували протяжність простору, наповнювали його своїми ритмами, вільною пластичною формою, святковою декоративністю, а в їхній стилістиці простежувалася інтерпретація народних мотивів [9, с. 43–44].

У 70-ті рр. художники використовували метал не тільки для плоских панно та світильників, але й створювали красиві об'ємні декоративні композиції, які у свою чергу застосовували в інтер'єрах готелів, санаторіїв та інших громадських споруд. Так, у 1973 р. запроєктовано готель «Київ» Зональним науково-дослідним проектним інститутом типового та експериментального проектування житлових і громадських будівель м. Києва архітекторами І. Н. Івановим, В. Д. Елізоровим, Г. Г. Дурновим, Н. І. Кучеренком, Р. Н. Гупалом та інженерами В. А. Кузякивом, В. К. Слободою, і. Н. Лебедичем, а також художниками Л. Е. Жогольом, Л. І. Залогіною, А. Ф. Гайдамакою, Н. І. Малишко. Для готелю художник В. Григоров створив у вестибулі величезне панно «Київ». Уся композиція побудована на поєднанні металевих вигнутих пластин та декоративних орнаментальних елементів. Зокрема, на кожній вигнутій пластині було вигравірувано мотив київського архітектурного пейзажу з історичними пам'ятниками та його найбільш характерні сучасні споруди. Панно стало своєрідною візитною карточкою готелю. Гості із задоволенням оглядали витвір мистецтва, що знаходився біля ліфтів і добре сприймався завдяки правильно знайденому масштабу та ритму пропорційного поєднання пластин і декоративних елементів. Використання майстром таких прийомів обробки металу, як пластика, гнуття, гравірування сприяло максимальному виявленню теми образу з металу й дозволило підкреслити декоративність твору [3, с. 93].

У багатьох громадських будівлях України композиція інтер'єру досягалася простими засобами – вмілим використанням звичних матеріалів за рахунок гармонійного поєднання їх по фактурі, кольору та рисунку. До таких споруд можна віднести Палац культури авіаційного заводу в м. Києві (Зональний науково-дослідний проектний інститут типового та експериментального проектування житлових і громадських будівель м. Києва, архітектори В. І. Єжов, В. К. Бавиловський, В. І. Стариков, інженер О. Л. Ацигайда, 1970 р.). В оздобленні інтер'єру використано декоративні елементи з алюмінію. Підвісна стеля розбита анодованими чорними смугами на окремі квадратні кесони, виконана з сітчастих алюмінієвих решіток. Але композиційним акцентом в архітектурно-декоративному вирішенні виступало панно на стіні, яке виконав із типових штампованих елементів алюмінію, латуні й міді художник О. С. Єржиковський, пов'язане з архітектурою інтер'єру за допомогою художнього трактування, теми та кольорової гами [4, с. 21–22].

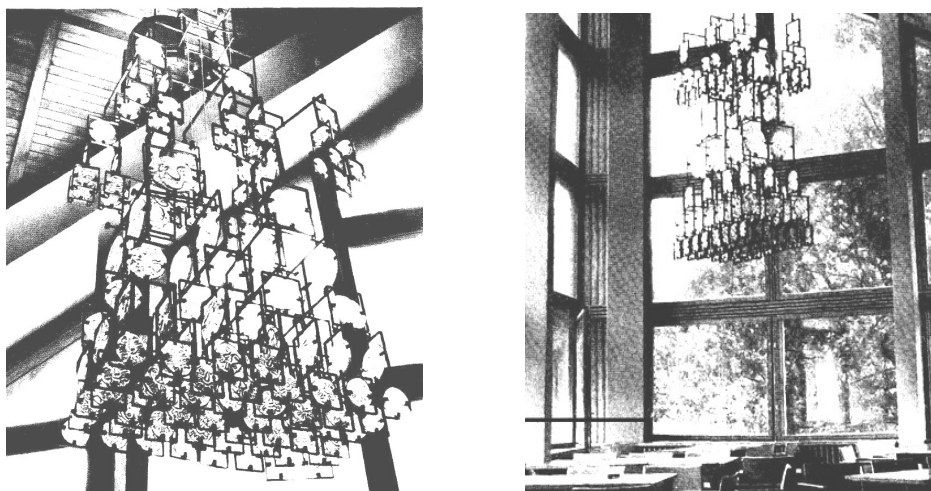
Часто художники в одному інтер'єрі застосовували декілька витворів з металу і дерева, наприклад, панно та ажурні перегородки-решітки, двері. Зокрема, при вирішенні образу решіток-перегородок сполучають виріб з металу, виконаний у техніці чеканки, з металевими смугами. У деяких випадках художники при створенні решітки звертались до прикладів минулого. Зрештою, краса та граціозність «мережива» з металу різних огорож, віконних решіток, дверей, брам в ансамблях архітектури минулого служили вагомими взірцями для архітекторів і художників у створенні нових прекрасних шедеврів. До таких зразків можна віднести решітку у готелі «Русь» м. Київ, автором якої є Л. Мешкова. Перегородка-двері для фойє філармонії у Києві (художник А. Миловзоров) була вирішена у вигляді двох квіткових куців (рис. 2). Композиція твору виділялася чіткою вертикальною побудовою, у якій витонченість досягалася за рахунок поєднання різних за пластикою та масою гілок і квітів. Незважаючи на те, що робота виконана з важкого металу, автор зумів передати тонкість гілок та листків. Надзвичайно продумано і красиво було знайдено

рух кожної гілки, кожної квітки. Завершення композиції демонструвало розпущений привабливий кущ, що через статичність вирішення рисунка виступав самостійним елементом у загальній композиції перегородки. Оригінальності твору добавляла різноманітна фактура обробки металу, що у кожному окремому випадку підкорялася формі листків та квітів. Ця перегородка-двері виділялася багатою художньою майстерністю виконання та виражала авторську любов до природи [2, с. 175].

*Рис. 2. Декоративна перегородка-двері у фойє філармонії в Києві.
Метал, ковка. Художник А. Миловзоров.*

Цілком вдалий приклад вирішення люстри з металу знаходимо в інтер'єрі ресторану «Дубки» м. Київ (художник А. Миловзоров, 1971 р.). Твір вирішено по-новому, простими засобами, де використано метал і скло. Люстра являла собою просторову композицію з нанизаних кованих рамок, які єдналися одна з другою все збільшуючи каскад донизу, а в кожній рамці за допомогою клейма були закріплені скляні круги з графічним рисунком. Графічне вирішення підкреслювало спрощення виробу і було близьке до кованого металу. Загалом робота у своєму стилістичному вирішенні відповідала, доповнювала та збагачувала образ приміщення (рис. 3).

*Рис. 3. Люстра у ресторані «Дубки» в Києві. Кований метал, кольорове скло.
Художник А. Миловзоров.*

Високим художнім образом виділявся твір з металу, який створив для інтер'єру Київського філіалу Державного музею В. І. Леніна художник Н. Пономаренко. Автор використовував широку палітру матеріалів (скло, фарфор, емалі та метал), ретельно обдумував та промальовував кожний фрагмент рисунка, обробляючи кожну деталь у металі [2, с. 184]. Так, у панно «В сім'ї єдиній» (рис. 4) зворотна сторона була вирішена у вигляді класичного вітражу з кольоровим склом, а загальна композиція – у вигляді квітучого дерева з гілками, у які укомпоновані герби республік з фарфору. У центрі панно, навколо квітучих роз, розташовано герб СРСР. Складні завитки та тонкий рисунок квітів і лаврових гілок відображали пластичний лад орнаменту, який було побудовано за найкращими давніми взірцями з металу.

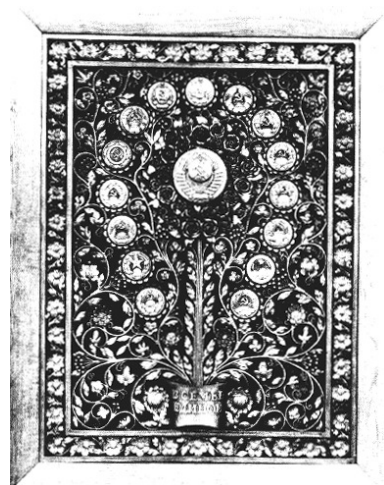

Рис. 4. Декоративне панно «В сім'ї єдиній». Метал. Художник Н. Пономаренко.

Готельний комплекс «Мир» (1979–1980 рр.) знаходився на одній з площ м. Києва і завдяки цікавому художньому вирішенню визначав її архітектурну забудову. Пластичний образ будівлі продовжують металеві рельєфи, вмонтовані у круглі вікна другого поверху, які виконав художник А. Гайдамака.

Рельєфи працювали і на інтер'єр, і на екстер'єр споруди, особливо ввечері, коли їхній граціозний і динамічний силует виразно читався на тлі освітлених вікон. Автор майже з натуралістичною точністю відтворив красу звичайних польових квітів: волошок, ромашок, дзвіночків. Організовані у завершенні композиції ніжні металеві квіти набували певної монументальності [9, с. 39].

Характерна широта творчих пошуків використання різних форм і прийомів, інтерес до традицій минулого та вагоме прагнення створювати нове предметно-просторове середовище, образ якого відповідає динаміці часу, призвело до поширеного застосування художнього металу. Не дивлячись на холоднуватість матеріалу, майстри-художники за допомогою кольору, фактури, рисунка вміло й професійно збагачували та доповнювали композицію різних інтер'єрів. Кожен твір митця ніс у собі виразні ідеологічні й естетичні звучання, враховуючи при цьому і масштабні, і функціональні особливості громадського інтер'єру.

У 60-ті рр. було створено цілий ряд тематично суто декоративних витворів, які умовно можна вважати графікою з металу. У кінці 60-х рр. пошуки техніки обробки, нових образів, ідей та тем привели до створення майстрами з металу художніх робіт для інтер'єру громадських споруд, у 70-х рр. художники використовували метал не тільки для плоских панно та світильників, але й почали створювати об'ємні декоративні композиції.

Усі декоративно-художні творіння в інтер'єрах громадських споруд другої половини ХХ ст. залишили вагомий відбиток у культурі та історії мистецтв нашого народу, тому надзвичайно важливе їхнє вивчення та збереження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воронов Н. Интерьер и декоративное искусство / Н. Воронов. – М. : Сов. художник, 1975. – 99 с.
2. Жоголь Л. Е. Декоративное искусство в современном интерьере / Л. Е. Жоголь. – К. : Будівельник, 1986. – 200 с.
3. Жоголь Л. Е. Декоративное искусство в интерьерах общественных зданий / Л. Е. Жоголь. – К. : Будівельник, 1978. – 104 с.
4. Интерьеры общественных зданий Украины : альбом / [авт. И. И. Каракис]. – К. : Будівельник, 1975. – 144 с.
5. Каракис И. Интерьеры общественных зданий Украины / И. Каракис. – К. : Будівельник, 1975. – 154 с.
6. Лебедева В. Советское монументальное искусство шестидесятых годов / В. Лебедева. – М. : Наука, 1973. – 234 с.

7. Монументальное и декоративное искусство в архитектуре Украины : альбом / [авт. коллектив Н. Велигоцкая, Н. Гаркуша, М. Иляшенко, Л. Попова, М. Пекаровский]. – К. : Будівельник, 1975. – 96 с.
8. Мистецтво оновленого краю / [Запаско Я. П., Овсійчук В. А., Чарновський О. О., Степко С. П.]. – К. : Мистецтво, 1979. – 136 с.
9. Склярєнко Г. Я. Мистецтво і місто: Роль монументально-декоративного мистецтва у формуванні естетичного середовища соціалістичного міста / Г. Я. Склярєнко. – К. : Знання, 1987. – 48 с.

УДК 738.1

С. О. ВОЛЬСЬКА

НАРОДНА ТЕМАТИКА У ТВОРЧОСТІ ХУДОЖНИКІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ФАРФОРОВОГО ЗАВОДУ

У статті проаналізовано особливості формотворення та декорування виробів художників Тернопільського фарфорового заводу, які у своїй творчості зверталися до традицій народного мистецтва. Виявлено, що різноманітні техніки декорування впливали на художню виразність творів, а творчість митців відповідала тогочасним естетичним реаліям.

Ключові слова: Тернопільський фарфоровий завод, художники, фарфор, народна тематика, формотворення, декорування.

С.А. ВОЛЬСКАЯ

НАРОДНАЯ ТЕМАТИКА В ТВОРЧЕСТВЕ ХУДОЖНИКОВ ТЕРНОПОЛЬСКОГО ФАРФОРОВОГО ЗАВОДА

В статье проанализированы особенности формообразования и декорирования изделий художников Тернопольского фарфорового завода, которые в своем творчестве обращались к традициям народного искусства. Выявлено, что различные техники декорирования влияли на художественную выразительность изделий, а творчество художников отвечало эстетическим реалиям того времени.

Ключевые слова: Тернопольский фарфоровый завод, художники, фарфор, народная тематика, формообразование, декорирование.

S. O. VOLSKA

FOLK SUBJECTS IN THE CREATION OF ARTISTS OF TERNOPIL PORCELAIN FACTORY

The opening of Ternopil Porcelain Factory in 1964 provided the people of Ternopil region and Western Ukraine with porcelain tableware. The appeal of formation and decorating of products to folk subjects in 1960–1980 was especially actual. Crafts in Ukraine were developing actively at that time. They were: artistic woodworking, decorative painting, artistic embroidery.

Artistic expression of porcelain wares depends on plastic-textured production and manner of decoration. To enrich the artistic expression masters potters tried to use technical modeling capabilities, to expand product range and decorating techniques. Mass production, somewhat low logistics predetermined some limitations in the artists' work.

One of the best examples of the factory production was decoration «Narodny Uzor» (National pattern). It was marked with a high skill styling of Ukrainian painting, designed by the first major